

Danmarks Statsfinanser 18⁸⁷/₈₈—19⁰³/₀₄.

Som en Fortsættelse af de tidligere udgivne Tabelværker over Statens Indtægter og Udgifter (det sidste udkom 1887 og omfattede Tidsrummet 18⁶⁷/₆₈—18⁸⁶/₈₇) har Statistisk Bureau nu udgivet en Fremstilling af Danmarks Statsfinanser i de 17 Aar 18⁸⁷/₈₈—19⁰³/₀₄. At Fremstillingen netop slutter med Statsregnskabet for 19⁰³/₀₄, skyldes den Omstændighed, at dette var det sidste Regnskab, som udelukkende var baseret paa det gamle Skattesystem, medens det senest aflagte, for 19⁰⁴/₀₅, som bekendt for første Halvaars Vedkommende hviler paa det gamle, for andet Halvaar paa det nye System. Da ingen af Tallene ere nye, bliver det her i højere Grad, end det ellers er Tilfældet, Tallenes indbyrdes Forhold, hvortil Interessen knytter sig, og underligt nok synes man her ligesaa let at finde sig til Rette i Opgivelserne fra 17 Aar, som det er besværligt at orientere sig i et enkelt Aars Regnskab. Dog maa det erindres, at det enkelte Aars Statsregnskab ogsaa giver Plads for Budgettet, hvorved Talmaterialet antager Dimensioner, der selvsagt maa have en vis Uoverskuelighed til Følge.

Danmarks Statsfinanser 18⁸⁷/₈₈—19⁰³/₀₄.

Som en Fortsættelse af de tidligere udgivne Tabelværker over Statens Indtægter og Udgifter (det sidste udkom 1887 og omfattede Tidsrummet 18⁶⁷/₆₈—18⁸⁶/₈₇) har Statistisk Bureau nu udgivet en Fremstilling af Danmarks Statsfinanser i de 17 Aar 18⁸⁷/₈₈—19⁰³/₀₄. At Fremstillingen netop slutter med Statsregnskabet for 19⁰³/₀₄, skyldes den Omstændighed, at dette var det sidste Regnskab, som udelukkende var baseret paa det gamle Skattesystem, medens det senest aflagte, for 19⁰⁴/₀₅, som bekendt for første Halvaars Vedkommende hviler paa det gamle, for andet Halvaar paa det nye System. Da ingen af Tallene ere nye, bliver det her i højere Grad, end det ellers er Tilfældet, Tallenes indbyrdes Forhold, hvortil Interessen knytter sig, og underligt nok synes man her ligesaa let at finde sig til Rette i Opgivelserne fra 17 Aar, som det er besværligt at orientere sig i et enkelt Aars Regnskab. Dog maa det erindres, at det enkelte Aars Statsregnskab ogsaa giver Plads for Budgettet, hvorved Talmaterialet antager Dimensioner, der selvsagt maa have en vis Uoverskuelighed til Følge.

De budgetterede Summer tager Tabelværket intet Hensyn til, hvad rimeligt er, ihvorvel det dog ikke havde været uden Interesse at se, hvorvidt det, i hvert Tilfælde i det store og hele, er lykkedes at bringe Regnskabet i Overensstemmelse med Budgettet, hvad man i Udlandet lægger adskillig Vægt paa.

Bortset fra de i Perioden gjorte Laan er Indtægten fra 54 Mill. Kr. i 18^{87/88} steget til 80 Mill. Kr. i 19^{03/04} eller med 47 pCt., medens Udgiften er steget fra 57 Mill. Kr. til 77 Mill. Kr. eller med 35 pCt., hvilket dog ikke betyder et tilsvarende Overskud, men kun dette, at man fra de regelmæssige Underskud nu synes at være kommen ind i en Periode, hvor der i Almindelighed kan gøres Regning paa Overskud (dette var Tilfældet for det nævnte Tidsrums to sidste Aar, medens det sidst aflagte Statsregnskab atter udviser et Underskud paa henimod 2 Mill. Kr.).

Forinden de enkelte Indtægter og Udgifter underkastes en nærmere Betragtning, skal der blot gøres opmærksom paa, at Statsregnskabet, der aflægges dels som Kasseregnskab, dels som Formueregnskab, paa nogle Punkter udviser Nettobeløbene, paa andre Bruttobeløbene, saaledes at det er umuligt umiddelbart at drage nogen Slutning om Statens samlede Omsætning.

Af følgende Tabel, taget fra Tabelværket, vil de enkelte Hoved-Indtægtsposters Betydning for det samlede Resultat fremgaa: (Se Side 453).

Relativt er Domæneindtægternes Betydning aftagende. Absolut taget svinger Tallene betydeligt, følgende Kapitelstaksterne og Træpriserne, medens de egentlige Domænesalg nu ikke betyde noget. Renter af Statsaktiverne ere ogsaa relativt aftagende i den behandlede

	Gennemsnit for Aarene			
	1867/68 —1871/72	1877/78 —1881/82	1887/88 —1893/94	1899/1900 —1903/04
	p. m.	p. m.	p. m.	p. m.
Domænerne	30	26	14	14
Statsaktiverne	135	96	71	50
Direkte Skatter....	233	185	172	153
Indirekte Afgifter..	524	605	663	734
Post- og Telegraf- væsenet.....	6	2	÷ 1	4
Klasselotteriet	10	17	17	17
Adskillige Indtægter	28	29	35	17
Forbrug af Formue m. m.	34	40	29	11
	1000	1000	1000	1000

Aarrække, men viser dog i de sidste Aar, paa Grund af Statsbanernes stigende Indsats i Summen, absolut taget en betydelig Fremgang. Naar den i Statsbaner anbragte Kapital i Perioden 1898/99—1903/04 giver en Rente, der varierer fra ÷ 0,1 pCt. til 2,6 pCt., og nu ved Slutningen af 1901/05 er 3,1 pCt., idet Kapitalen er 198¹/₄ Mill. Kr. og Overskuddet 6¹/₄ Mill., skyldes det ikke blot faktisk stigende Indtægter som Følge af Trafikforøgelse og Takstforhøjelse, men ogsaa den Omstændighed, at Kapitalen i 1902/03 blev nedskrevet med 33 pCt. til 180 Mill. Kr. Uden at komme nærmere ind paa, hvorvidt det vilde være rigtigt aarlig at nedskrive den i Statsbanerne staaende Kapital eller i Enkeitheder at undersøge de Summer, der hvert Aar kommer til som en Forøgelse i Anlægskapitalen, skal der dog gøres opmærksom paa, at der i disse sidste indgaar Beløb som »Tilsyn med Statsbaneanlæggene« og til »Undersøgelser og Udarbejdelse af Planer m. v.«,

som absolut ikke bør have noget med de i Statsbanerne indestaaende Kapitaler at gøre. Og er det Tilfældet, at Statsbanernes Kapitalkonto i højere Grad belastes med Beløb, som egentlig burde afholdes af Driften, siger det sig selv, at Forrentningen besværliggøres paa unødigt Vis.

Med Hensyn til de øvrige Poster under »Renter af Statsaktiverne«, der indeholder adskillige af Statens »Erhvervs- og Formueindtægter«, men ikke alle, idet Post- og Telegrafvæsenet samt Lotteriet opføres for sig selv, Renter af Kassebeholdningen under »Adskillige Indtægter«, skal der henvises til Tabelværkets Indledning, som ved en omhyggelig Behandling af Enkelthederne kaster Lys over mange Punkter i Statshusholdningen, der ikke foreligger behandlet andetsteds, samtidig med at der ydes talrige Bidrag til Forstaaelsen af Landets almindelige økonomiske Udvikling. I saa Henseende kan eksempelvis anføres, at Havneindtægterne for Esbjerg fra 18⁸⁷/₈₈ til 19⁰³/₀₄ steg med 600 pCt. (fra 50000 til 300000 Kr.), medens de for Frederikshavn kun steg med 100 pCt. (fra 40000 til 80000 Kr.) og for Helsingør endog gik ned med 20 pCt. (fra 50000 til 40000 Kr.).

Af stor Interesse er Posterne »Direkte Skatter« og »Indirekte Afgifter« i deres Forhold til de øvrige Indtægter. For de førstes Vedkommende har der i de absolutte Tal været en Stigning paa et Par Mill. Kr., hidrørende fra Bygningsafgiften, men relativt er de gaaet ned fra 23 pCt. af Totalindtægten til 15 pCt. De indirekte Afgifter derimod er saavel absolut som relativt steget meget betydeligt, fra 52 pCt. til 73 pCt. af Totalindtægten. I Finansaaret 19⁰⁴/₀₅ er deres rela-

tive Betydning noget mindre, 65 pCt. af de egentlige Indtægter, idet »Renter af Statsaktiverne« gøre sig mere gældende (Statsbanerne). Naar de indirekte Afgifter ere voksede saa stærkt, skyldes det som anført i Tabelværket, dels en almindelig Fremgang i Forbruget, dels enkelte nye Afgifter som Ølskatten og Konsulatafgiften. Indenfor Gruppen er Tolden naturligvis den vigtigste med 34,8 Mill. i 19^{03/04}. Brændevins-, Øl- og Sukkerafgifterne giver 10,7 Mill. Kr.; Stempler, overdragne Ejendomme og Sportler tilsammen 8 Mill. Kr., og endelig giver Arveafgiften 1,3 Mill. Kr. Paa Grundlag af denne sidste beregnes den aarlige i Arv faldende Formue til 70 Mill. Kr., altsaa ca. 1 pCt. af Nationalformuen, og som Aarsager til Uoverensstemmelsen med den langt større Dødelighed anføres: Vanskelighederne ved at kontrollere Angivelserne, at visse Formuer slet ikke falde i Arv (Statens, Kommunens m. m.), at betydelige Beløb overdrages i levende Live, samt at Aldersklasserne med størst Dødelighed har forholdsvis mindst Formue. Til disse kan føjes en ikke uvæsentlig Aarsag, nemlig Formuefordelingen mellem de forskellige Samfundsklasser, hvor Dødeligheden ikke er den samme. Er nemlig Dødeligheden i de besiddelsesløse Klasser stor i Forhold til de besiddende Klassers, vil man kunne vente en ikke ringe Forskel mellem Procenten for Arveformuen og den gennemsnitlige Dødelighed i Landet. Af de 70 Mill. Kr. ere henholdsvis 53, 12 og 5 Mill. Kr. til 1, 4 og 7 pCt. Arveafgiften bliver herefter:

1 pCt. af 53 Mill. Kr.....	530000 Kr.
4 pCt. af 12 Mill. Kr.....	480000 —
7 pCt. af 5 Mill. Kr.....	350000 —
Tilsammen...	1,360000 Kr.

Under Omtalen af Statens Indtægt ved Forbrug af Formue og Stiftelse af Gæld udtales det med Hensyn til Afdrag paa Bestilingsmænds Lønninger til deres Alderdomsforsørgelse, at »Ordningens Betydning er noget aftagende paa Grund af den nyere Lovgivnings Tendens til at udvide Pensionsretten«. Men hvorfor ikke sige det rent ud, at denne Ordning har tabt al Betydning, efter at Lov af 19. December 1902 har fritaget de Klasser af Bestillingsmænd, for hvis Vedkommende den i Lønningslovene af 2. Juli 1870 m. fl. givne Bemyndigelse til at afkorte indtil 5 pCt. i deres Lønninger til Alderdomsforsørgelse er benyttet, for nævnte Afdrag fra 1. April 1903 at regne. Herefter kan denne Konto kun forøges med Renterne af det engang opsparede, og efterhaanden som Udbetalingerne til Embeds- og Bestillingsmændene vil komme til at overskride disse Restbeløb, vil denne Indtægtspost blive negativ, indtil det hele Alderdomsforsørgelsesfond er opbrugt.

Statsudgifternes indbyrdes Forhold (bortset fra Afdrag paa Laan) fremgaar af følgende Tabel: (se S. 457).

Forholdsvis set har der været en betydelig Opgang for Landbrugs-, Indenrigs- samt Kultusministeriet, Nedgang for Krigs- og Marineministeriet; dog var der særlig for Krigsministeriets Vedkommende en voldsom Stigning i Perioden 18^{87/88}—18^{93/94}, hvor de to militære Ministerier tilsammen lagde Beslag paa 42 pCt. af Totaludgiften.

Gennem Landbrugsministeriet ydes større og mindre Bidrag til en Række forskellige Formaal, der direkte eller indirekte støtter og vejleder saavel Produktion som Afsetningen af Landbrugets Frembringelser; og Bidragene

	Gennemsnit for Aarene			
	1867/68 —1871/72	1877/78 —1881/82	1887/88 —1893/94	1899/1900 —1903/04
	p. m.	p. m.	p. m.	p. m.
Kongehuset, Rigs- dagen, Statsraadet	43	43	28	25
Statsgældens For- rentning	245	177	115	98
Pensionsvæsenet ...	91	76	56	45
Udenrigsministeriet.	8	8	7	9
Landbrugsministe- riet.....			32	46
Indenrigsministeriet	42	46	30	73
Min. for offentlige Arbejder			22	27
Justitsministeriet ...	44	53	66	69
Kultusministeriet ..	19	27	71	98
Krigsministeriet....	229	224	279	158
Marineministeriet...	89	139	138	99
Finansministeriet ..	60	88	65	68
Min. for Island	2	3	2	1
Erhvervelse af For- mue m. m.	128	116	89	184
I alt...	1000	1000	1000	1000

ere stigende i samme Grad, som Formerne for deres Anvendelse forøges. Ved Lov af $23/5$ 1902 er Bevillingen til Husdyravlens Fremme blevet fem Gange saa stor som i 1887/88. Af ny tilkomne Poster kan nævnes Kontrolforeninger og Tuberkulinprøver. Endelig er Subventionerne til Dampskibsruterne Esbjerg-England fra 44.000 Kr. i 1887/88 steget til 365000 Kr. i 1903/04.

Til Indenrigsministeriet var den samlede Udgift i 1903/04 over fire Gange saa stor som i 1887/88, væsentlig paa Grund af nedennævnte Posters mægtige Fremgang: (Se omstaaende Tabel).

Foruden Landbruget har ogsaa Landets øvrige Hovednæringsveje i stigende Grad, omend med langt

	Industri og Haandværk	Sovæsenet og Handelen	Fattigvæse- net, Alder- domsunder- støttelse og Sygekasser
	Kr.	Kr.	Kr.
18 ⁸⁷ / ₈₈	150000	16000	71000
18 ⁸⁷ / ₈₈ —18 ⁹³ / ₉₄ gnstl.	211000	23000	376000
18 ⁹⁴ / ₉₅ —18 ⁹⁸ / ₉₉ —	272000	39000	2.495000
18 ⁹⁹ / ₁₀₀₀ —19 ⁰³ / ₀₄ —	385000	65000	3.725000
19 ⁰³ / ₀₄	390000	70000	4.470000

ringere Summe, nydt godt af Statens Omsorg for Erhvervslivet. For Handelens Vedkommende er det særlig Oprettelsen af Handelsskoler i Provinserne samt Købmandsskolen i København, hvortil de bevilgede Beløb ere anvendte, medens det for Industrien er de tekniske Skolers Udbredelse, der bringer Summen i Vejret. Af Tabelværkets mindre Oversigter er iøvrigt følgende interessant; den er til en vis Grad Udtryk for det Hensyn, Staten med den stigende Udvikling har været nødsaget til at tage til Erhvervslivet.

	Gennemsnit for Aarene		
	18 ⁸⁷ / ₈₈ —18 ⁹³ / ₉₄	18 ⁹⁴ / ₉₅ —18 ⁹⁸ / ₉₉	18 ⁹⁹ / ₁₀₀₀ —19 ⁰³ / ₀₄
	Kr.	Kr.	Kr.
Land- og Skovbrug	1,600000	2,221000	2,715000
Fiskeri	141000	238000	338000
Industri og Haandværk..	505000	426000	578000
Handel	7000	24000	109000
Skibsfart	90000	129000	161000
— (i videre Forst.)	1,432000	1,720000	2,240000
I alt...	3,687000	4,628000	5,981000

Foruden disse er der imidlertid en Mængde andre Foranstaltninger, som tager Sigte paa Erhvervslivets Trivsel, uden at det er muligt i det enkelte at opgøre den pekuniære Værdi for de enkelte Grene af det økonomiske Liv.

Ved Skibsfart i videre Forstand er ment Udgifter til Lods-, Fyr-, Vager- og Redningsvæsenet, Tilskud til Havneanlæg, Tilvejebringelse af Sejlløb m. m.

Det i de senere Aar paa Staten lagte Ansvar ligeoverfor de sociale Problemer giver sig til Kende gennem en Række betydelige Udgifter til Alderdomsunderstøttelse, Sygekasser, Ulykkesforsikring m. m. Allerede til Alderdomsunderstøttelsen er Udgiften i de 10 Aar fra 18^{93/94}—19^{03/04} steget fra 1 Mill. Kr. til 3 Mill. Kr. For det sidst aflagte Statsregnskabs Vedkommende er den bevilgede Sum endda overskredet med 1,3 Mill. Kr., idet Udgiften var 4,1 Mill. Kr., hvilket dog til Dels er en Følge af en Omlægning af de kommunale Regnskabsperioder.

Udgifterne under Kirke- og Undervisningsvæsenet fremgaar ikke umiddelbart af Budgettet, da forskellige Opgaver løses ved Midler fra særlige Fonds. Fra 3 Mill. Kr. i 18^{87/88} er den samlede Udgift steget til 9 Mill. Kr. i 19^{03/04}. Særlig Folkeskolevæsenets Konto er forøget, den er, navnlig som Følge af Skoleloven af 1899, steget til det firedobbelte siden 18^{87/88}; til Undervisningsformaal i det hele er Udgiften nu over 5 Mill. Kr. mod 1,4 i 18^{87/88}. Det er saaledes meget betydelige Summer, der fra Statens Side ydes til Oplysning. Lægges nu til, hvad Kommunerne give i samme Øjemed, kommer man til det Resultat, at dette Kultur-

formaal lægger Beslag paa tilsammen over 17 Mill. Kr. af offentlige Midler.

Under Omtalen af Udgifterne under Finansministeriet anføres det, at Opkrævningsomkostningerne for de indirekte Afgifter kan sættes til $7\frac{1}{2}$ pCt. af de opkrævede Beløb, medens den tilsvarende pCt. for det direkte Skatteoppebørselsvæsen kun er $2\frac{1}{2}$ pCt.; altsaa en betydelig Forskel. Der er sikkert en Forskel, men om den er saa stor som almindelig antaget, er dog tvivlsomt. Det maa saaledes ikke overses, at der i Toldvæsenets Udgifter indgaar 178000 Kr. til Grænsepolitiet, som dog ikke direkte deltager i Opkrævningen; udsondres denne Post, vil ovennævnte pCt. gaa ned til 6,5. Men, hvad der er af større Betydning, er den Maade, paa hvilken Opkrævningsprocenten er udfunden. Aabenbart har man sat Udgiften til det direkte Skatteoppebørselsvæsen i Forhold til Totalsummen af direkte Skatter, men dette er misvisende. Udgiften gaar saa godt som udelukkende til Amtsforsvalterne, men disse opkræver kun de 60 pCt. af de direkte Skatter, medens Resten opkræves ved Bykommunernes Foranstaltning. Fordelingen af de i 19^{04/05} indkomne direkte Skatter er til Eksempel følgende:

fra Købstæderne.....	15,1 pCt.
— København	24,0 —
— Amtstuerne	60,6 —

Tages endelig Hensyn til, at der under Toldvæsenets Udgifter findes 76000 Kr. til Huslejhjælp, medens Amtsforsvalternes Embedsboliger kun for Københavns og Aarhus Amtstuedistrikters Vedkommende er optaget under det direkte Skatteoppebørselsvæsen, vil Forskel-

len mellem ovennævnte Procenter $7\frac{1}{2}$ og $2\frac{1}{2}$ antagelig gaa ned til et Par Procent.

Det skal til Slut fremhæves, at den Omhyggelighed, hvormed det hele Materiale er bearbejdet og fremstillet i den Tabelværket ledsagende Indledning, gør Fremstillingen i høj Grad læseværdig, samtidig med, at den afgiver et fortrinligt Grundlag til Studiet af Statens finansielle Virkefelt.

Nic. Hertel-Wulff.